

*Katarina Tadić
Vatroslav Horvat
Ivana Nikolić*

PRIMJENA SPOZNAJE O PRIRODI I RAZVOJU DAROVITOSTI PREDŠKOLSKOG DJETETA U SPORTU KROZ POSEBNE PROGRAME U DJEČJEM VRTIĆU ISKRICA

1. UVOD

ILI „*Onaj koji osjeća poriv da leti , ne može nikad pristati na puzanje*“

Helen Keller

Sport, kroz igru i rekreaciju, sastavni je dio djetetova odrastanja. Bitan je čimbenik u razvoju i rastu svakog djeteta. Da bi svako dijete otkrilo svoje tjelesne mogućnosti i sposobnosti poželjno ga je usmjeravati na sportske aktivnosti. Bavljenje kineziološkom aktivnošću kod djeteta razvija osjećaj pripadnosti, usvajanje i poštivanje određenih pravila, prilagodbu skupini te snalaženje u novonastalim situacijama. Važnu ulogu u prepoznavanju djetetove darovitosti, tj. sposobnosti imaju roditelji i odgojitelji.

Prilikom roditeljskog uočavanja djetetove mogućnosti prisutna je subjektivnost u opažanje uzrokovana prije svega promatranjem samo u okviru okoline koja ga okružuje (braća, sestre... uglavnom manji broj djece).

Za razliku od roditelja, odgojitelj dijete promatra u okružju većeg broja njegovih vršnjaka pa je uočavanje darovitosti djeteta ograničena. S druge strane olakšana je usporedba njegovih mogućnosti s mogućnostima druge djece.

Dobro poznavanje antropoloških obilježja djece predškolske dobi, metoda rada, a prvenstveno sposobnosti o kojima je riječ, preduvjet je za uspješnost ostvarivanja željenog cilja (Horvat V., Babić V., Jenko Miholić S., 2013).

Svaki čovjek, svako dijete je drugačije i posebno te jedinstveno samo po sebi.

Dobrim poznavanjem potrebe svakog pojedinog djeteta omogućava se prilagodba vježbi kojima se postižu najbolji rezultati u transformaciji kompletnog antropološkog statusa u djece. (Findak, V., Delija K., 2001).

2. VAŽNOST SPORTA ZA RAZVOJ ANTROPOLOŠKIH KARAKTERISTIKA DJECE

Kineziološke aktivnosti svestrano razvija dijete, ali samo onda ako su svi njegovi sastavni dijelovi ravnomjerno zastupljeni. Zadaće kinezioloških aktivnosti su: osiguravanje povoljnih uvjeta za pravilan razvoj i učvršćivanje dječjeg zdravlja – osnaživanje dječjeg organizma, kontrola pokreta, razvijanje osjećaja sigurnost, jačanje intrinzične motivacije; razvijanje kod djece kulturno-higijenskih navika

Odabirom vježbi utječemo na psihofizički razvoj djece, karakteristike i spremnost skupina te stanje dječjeg organizma. Vježbe za predškolsku djecu karakterizira zanimljivost, dinamičnost, razumljivost, primjerenost dobnom uzrastu, moraju obuhvatiti velike mišićne skupine (kompleksne vježbe), moraju se provoditi u primjerenom ritmu uz česte promjene.

3. SPORT I PSIHIČKI RAZVOJ

Sport može na različite načine utjecati na razvoj djetetove psihe.

A) POZITIVAN NAČIN:

Ako dijete ima tjelesne predispozicije za bavljenje kineziološkim aktivnostima te je uz to i psihički zrelo, pored toga ima stručnu podršku okoline, može kroz ovakvo odrastanje izgraditi svoje karakterne osobine: osjećaj odgovornosti, samouvjerenost, discipliniranost i poštivanje protivnika...

B) NEGATIVN NAČIN:

Ukoliko tjelesni razvoj djeteta ne prati psihički razvoj, a okolina to ne prepoznaje zbog svoje nestručnosti pa od djeteta zahtijeva zadatke koje ne odgovaraju njegovim mogućnosti, takvi zahtjevi mogu izazvati kod djeteta: nesigurnost u vlastite sposobnosti, osjećaj manje vrijednosti, izbjegavanje tjelesnih aktivnosti... (Sindik, J., 2008)

4. SPORT I TJELESNI RAZVOJ

Unatoč uvriježenom mišljenju kako se na tjelesni razvoj djeteta može djelovati pojedinim kineziološkim aktivnostima to još nije u potpunosti znanstveno dokazano. U nekim istraživanjima postoje naznake kako motoričke aktivnosti – trening pozitivno djeluje na razvoj pojedinih morfoloških dimenzija tijela

- *skeletnu muskulaturu*/porast mišićnih vlakna, kapilarizacija mišića/
- *skeletni sustav*/povećava se promjer i masa koštanog tkiva/
- *respiracijski sustav*/hipertrofije respiracijske muskulature, ekonomičnije disanje, povećava se ventilacijska rezerva – maksimalna frekvencija disanja i maksimalan primitak kisika

- *srce/povećanost*, minutni volumen u opterećenjima znatno viši, volumen preostale krvi u mirovanju je povišen, a frekvencija srca u mirovanju je niža

5. PRIRODA DAROVITOSTI

Darovitost možemo objasniti kao genetsku kombinaciju naslijeđenu od roditelja, ali bitnu ulogu ima i okolina u kojoj dijete odrasta. Ovakva se djeca razlikuju od svojih vršnjaka po razini svojih mogućnosti. Znakovi su mnogobrojni, javljaju se vrlo rano, uglavnom pokazuju na nadprosječne intelektualne sposobnosti/npr. lakoća učenja, pamćenje, smisao za humor.../ ili specifičnih sposobnosti: muzičkih, likovnih, motoričkih... Obično od primjećivanja naznaka darovitosti pa do njene pune manifestacije protekne 10-15 godina intenzivnog odgojnog i obrazovnog procesa ili treninga (Bloom, 1982).

Prema suvremenim definicijama i shvaćanjima, nadarenost nije samo sposobnost brzog i kvalitetnog skupljanja informacija i reprodukcija znanja, nego je to upotreba znanja u produkciji na razini koja donosi nešto novo, originalno (Renzulli, 1978). Treba imati znanja i sposobnosti kako bi se moglo uočiti u kojim postupcima ili znakovima djeteta tražiti originalnosti, darovitosti. Pored toga kojim igrama potaknuti dijete kako bi razvilo svoje sposobnostima, poboljšalo zaključivanje te na takav način moglo manifestirati svoje mogućnosti. Dijete motiviraju uspjesi te ostvarenje cilja (Cvetković-Lay J., Majurec-Sekulić A., 1998).

Promatrajući dijete kao nadarenog pojedinca treba razmotriti djetetove *sposobnosti, motivaciju i kreativnost*.

SPOSOBNOSTI: Svi istraživači prirode nadarenosti slažu se u tome da prva i osnovna karakteristika koja darovitim omogućuje veliko dostignuće i doprinose jesu sposobnosti.

O tome danas postoje različita gledišta, ali možemo razlikovati dva osnovna: *kvantitativni i kvalitativni pristup*.

Kvantitativni pristup – osnovna je postavka kako daroviti pojedinci imaju razvijenije sposobnosti od nedarovitih, a očituju se većim učinkom pri rješavanju različitih problema. Izražavaju se kao rezultat u testu tj. kvocijent inteligencije ili sportskim dostignućima.

Kvalitativni pristup – traži specifičnu darovitost u načinu mentalnog funkcioniranja /kognitivni pristup – način rješavanja zadatka i uzrok neuspjeha; Piaget.

MOTIVACIJA: Ako darovitost nije kombinirana nekim emocionalnim i motivacijskim faktorima prava darovitost se neće manifestirati. Analiziramo li karakteristike motivacije i ličnosti koje se najčešće ističu kao specifičnost nadarenih

pojedinaca naići ćemo na nekoliko grupa i njihovih posljedica: *radna energija* – vitalnost, radna izdržljivost, elan; *usmjerenost cilju* – perzistencija – tzv. intrinzična motivacija, marljivost, predanost zadatku, nagon za postignućem, upornost, *interes* – znatiželja, fasciniranost problemom, entuzijazam, zaljubljenost *samopercepcija* – pozitivna slika o sebi, postavljanje cilja, *nezavisnost* – autonomija, samodostatnost, dominiranost, individualizam, spremnost na rizik (Renzulli i Reis, 1985).

6. DAROVITOST SE RAZVIJA POD UTJECAJEM POJEDINCA I OKOLINE

Značajan doprinos razumijevanja darovitosti dao je David Feldman (1987) izučavajući razvoj „čuda od djeteta“ kojeg on smatra samo ubrzanim i zgusnutim oblikom darovitosti. On pretpostavlja da se neka djeca rađaju s genetskim potencijalom za razvoj vrlo visokih sposobnosti te da taj potencijal kao rezervoar ljudskih mogućnosti pada na različito pospremljeno tlo socijalnih okolnosti.

Socijalne okolnosti ovih potencijala jesu:

1. pripremljenost društva: tehnološki i opći razvojni stupanj
2. pripremljenost neposredne okoline da prepozna i uloži napor za razvoj te sposobnosti
3. prilike za kvalitetno obrazovanje i mentorstvo (Feldman, 1987).

U fazi ranog, a za neke i tijekom čitavog djetinjstva najbitniji faktor koji utječe na razvoj darovitost je *obitelj*. Efikasna obiteljska okolina mora osigurati zadovoljenje četiri osnovne potrebe modernog djeteta: *potreba za ljubavlju, novim iskustvom, postizanjem uspjeha, odgovornosti i nezavisnosti*.

Roditelji imaju veliku odgovornost da stvore takvu okolinu za učenje i razvoj koja će potpomoći razvoju motivacije: *emocionalnu toplinu i samopouzdanje, pozitivne stavove prema učenju, interes za uspjeh djeteta, primjenu demokratske, ali jasne metode discipliniranja*.

Oni za dijete predstavljaju izvor sigurnosti, a zatim svojim aktivnim interesom omogućuju i potiču djetetov napredak i razvijaju osjećaj vlastite vrijednosti. Bitno je da taj odnos dijete osjeti i od odgojitelja jer na taj način stječe dojam da su njegove sposobnosti i njegova nadarenost uočene (Sindik, J., 2008).

Primjena spoznaje o prirodi i razvoju darovitosti predškolskog djeteta u sportu kroz posebne programe u dječjem vrtiću Iskrice:

1. *Razvoj motorike s elementima tjelesnig vježbanja za djecu u 2. i 3. godini života*
2. *Univerzalni sportski program za djecu predškolske dobi – od 4. do 7. godine*

Iz razvojnih modela i spoznaja o razvoju darovitosti proizlazi da nema darovitosti bez sustavne, organizirane i vrlo intenzivne brige okoline (Čudina-Obradović, M., 1990).

Početak razvoja darovitosti je u: **1. opažanju znakova darovitosti** – već u prvoj godini života, **2. prepoznavanje znakova darovitosti** – provođenje znakova u signale za akciju (Bloom, 1982). **3. identifikacija** – stručno utvrđivanje, **4. označavanje ili etiketiranje** – posljedica identifikacije (Beckerova teorija etiketiranja (DeFleur, 1973).

Kao i u drugim sferama života tako i u sportu, vrlo je važno znati da usporedno s promjenama u rastu i razvoju djeteta predškolske dobi mijenjaju se i njegova motorička gibanja. To znači da se istodobno s procesima rasta i razvoja odvijaju i procesi u razvoju osnovnih motoričkih znanja kao što su hodanje, trčanje, bacanje, penjanje, puzanje, provlačenje, kotrljanje.

Praćenje usvojenosti motoričkih znanja u programu poticanja motorike s elementima tjelesnog vježbanja za djecu 2. i 3. godini života u DV Iskrice, Zagreb (Starč, B. i sur. (2004).

SADRŽAJ

USVOJENOST ZNANJA

Inicijalno: rujan

Finalno: lipanj

Pokreti održavanja ravnoteže

- pokušavanje stajanja na jednoj nozi /uz pridržavanje/ +/- djelomično
- prati zadanu na tlu markiranu suženu površinu + uspješno
- spušta se u čučanj i ustaje bez oslonca + samostalno/vješto/
- samostalno penjanje, zadržavanje i silazak s povišene površine /visina stuba/
- okreće se, nekoliko puta oko svoje osi

Prirodni oblici kretanja

- hodanje po površinama različite kvalitete /taktilna, kosina, zadane markacije, prostorno/
 - trčanje, zaustavljanje na znak
 - poskakivanje, skakanje /sunožno na mjestu, skok i doskok s povišene podloge/
 - penjanje na penjalice
-

Pokreti baratanja predmetima

- baca i hvata loptu s obje ruke /uspijeva zadržati ravnotežu/
 - baca loptu/predmet u zadanom smjeru
 - gura loptu nogom/s 24mj./
 - udara loptu nogom/s 30mj./
-

Savladavanje prirodnih oblika gibanja, s jedne strane omogućuje djetetu lakšu komunikaciju s okolinom, a s druge strane vrlo stimulatивно utječe na sve organe i organske sustave, što sve zajedno pozitivno utječe na njegov rast i razvoj.

Planiranje procesa vježbanja u programu univerzalnog sportskog odgoja / poludnevni obogaćeni program /

Kako bismo sadržajima tjelesne i zdravstvene kulture sigurno i učinkovito djelovali na cjelokupnu osobnost djeteta, utvrđeno je postojeće stanje, određene smjernice transformiranja, detektirano finalno stanje, izbor i primjena metodičkih i organizacijskih oblika, doziranje i distribucija sadržaja tj. GLOBALNI I IZVEDBENI /operativni/ PLAN I PROGRAM /ANTROPOLOŠKA OBILJEŽJA, FOND MOTORIČKIH ZNANJA, RAZINA MOTORIČKIH DOSTIGNUĆA, ODGOJNI UČINAK/

7. METODOLOGIJA ISPITIVANJA

- * Ispitivanje je provedeno u Dječjem vrtiću ISKRICA, Zagreb.
 - * Uzorak čini 22 dijete (9 djevojčica i 14 dječaka) u 5. godini života.
 - * Ispitivanje je provedeno u dvorani za tjelesno vježbanje: rujanj 2014. - lipanj 2015.
 - * BATERIJA TESTOVA – antropometrijska mjerenja – karakteristike(visina, težina); BMI / WHO child growth standards, WHO reference 2007. (61 months to 19 years) ANTHRO+ program; *motoričke sposobnosti* (snaga, brzina, preciznost, koordinacija, ravnoteža, fleksibilnost)
 - * Svaka aktivnost provedena je tri puta , zabilježeno vrijeme i udaljenost koju su djeca postigla
 - MKHN – četveronožno hodanje unatrag
 - MRJN – jednom nogom na kocki
 - MSSD – skok udalj iz mjesta
 - MBTP – taping
 - MAKS – koraci u stranu
-

- * Za registriranje podataka korištene su tabele u koje je uneseno utvrđeno vrijeme i postignute udaljenosti.

8. METODE ZA ANALIZU PODATAKA

Da bi se problem definiran u istraživačkom modelu riješio na optimalan način primijenjena je matematičko - statistička procedura za kondenzaciju i transformaciju sirovih podataka.

Kako bi se formirali valjani zaključci, izračunati su osnovni deskriptivni parametri manifestnih motoričkih varijabli: aritmetička sredina (\bar{X}), standardna devijacija (S), minimum (\min), maksimum (\max), korelacija varijabli inicijalnog i finalnog stanja ($r_{x1, x2}$)

- ANALIZA REZULTATA - TABLICA 1. - izmjereni rezultati
- TABLICA 2. - statistička obrada podataka

Uspješan rad u tjelesnoj kulturi, odnosno metodička učinkovitost bilo kojeg organizacijskog oblika ovisi o pravilno izabranom i dobro pripremljenom metodičkom organizacijskom obliku rada. Djeca predškolske dobi se relativno brzo umaraju, te je stalno potrebno izmjenjivati rad s odmorom i obrnuto. Također je potrebno mijenjati sadržaje jer se djeca brzo zasite istih i sličnih pokreta.

INDIVIDUALNI OBLIK RADA – podrazumijeva izvršenje zadataka zadane vježbe ili motoričkog gibanja uz pomoć i pod nadzorom stručnjaka. Za individualno bavljenje sportom prije će se odlučiti dijete koje ne želi ovisiti o drugima, te na taj način prije i jače razviti osjećaj samoodgovornosti. Ono zna da za svoje uspjehe sam zaslužno te da krivce za neuspjeh ne može tražiti u drugima. Uloga roditelja i odgojitelja je da djetetu neuspjeh objasne kao sastavni dio sporta te ga na taj način motiviraju da mu neuspjeh bude poticaj za još više rada, a uspjeh objasne kao nagradu za uloženi trud (Sindik, J., 2008).

GRUPNI OBLIK RADA – sastoji se od pojedinaca koji svoje individualne mogućnosti mogu znati prilagoditi grupi. Iako je riječ o kolektivnom sportu, vrlo je važno s djecom raditi individualno, u parovima ili trojkama da bi se podigla kvaliteta grupnog funkcioniranja. Kod takve djece razvija se osjećaj pripadnosti nekoj grupi, osjećaj odgovornosti za svoje postupke i rezultate. U kolektivnom sportu djetetu je možda lakše podnijeti poraz jer nije jedini krivac za njega, a slast pobjede može podijeliti sa svojim suigračim. (Sindik, J., 2008).

9. ZAKLJUČAK

Pod motom „*I ja ću biti olimpijac*“ Hrvatski olimpijski odbor organizira Olimpijski festival dječjih vrtića koji se svake godine u svibnju održava na području cijele Hrvatske. Tim projektom promiču se olimpijski ideali kao što su poštivanje pravila igre, samodisciplina, timski rad, nenasilje. Cilj sportskih aktivnosti je promocija olimpizma, odgoj djece putem sporta, kao i prve spoznaje o vlastitim sposobnostima – prve spoznaje o darovitosti u sportu.

10. LITERATURA

1. Findak, V. (1995). *Metodika i zdravstvene kulture u predškolskom odgoju*, Zagreb: Školska knjiga
2. Findak, V., Delija K. (2001). *Tjelesna i zdravstvena kultura u preškolskom odgoju*, Zagreb: Edip
3. Čudina-Obradović, M. (1990). *Nadarenost, razumijevanje, prepoznavanje, razvijanje*, Zagreb: Školska knjiga
4. Sindik, J. (2008.) *Sport za svako dijete*. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
5. Cvetković-Lay J., Majurec-Sekulić A. (1998). *Darovito je što ću s njim*. Priručnik za odgoj i obrazovanje darovite djece predškolske dobi. Zagreb: Alinea.
6. Freeman, J. (1991). *Gifted children growing up*. London: Cassell.
7. Horvat V., Babić V., Jenko Miholić S., (2013), Gender Differences in Some Motor Abilities of Preschool Children, Croatian Journal of Edukation, 15, 4/2013, 959-980
8. Starc, B. i sur. (2004). *Osobine i psihološki uvjeti razvoja djeteta predškolske dobi*, Zagreb: Golden marketing. *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (2014).